

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

OSUVA Open
Science

This is a self-archived – parallel published version of this article in the publication archive of the University of Vaasa. It might differ from the original.

Lopetetaan turha(uttava) tekoälyhype

Author(s): Pelevina, Nuppu-Maija; Mervaala, Erkki

Title: Lopetetaan turha(uttava) tekoälyhype

Year: 2025

Version: Published version

Copyright © 2025 Prologos ry

Please cite the original version:

Pelevina, N-M., & Mervaala, E. (2025). Lopetetaan turha(uttava) tekoälyhype. *ProBlogi* 2.4.2025. <https://prologos.fi/lopetetaan-turhauuttava-tekoalyhype/>

Valikko

Lopetetaan turha(uttava) tekoälyhype

Julkaistu: 2.4.2025

Avainsanat: **generatiivinen tekoäly, inhimillisuus, Tekoäly, tiede, ympäristö**

Teknologian alalla on eletty railakasta nousukiittoa, ja kriittiset tekoälytutkijat näyttäytyvät helposti ilonpilaajina innokkaiden teknoevankelistojen rinnalla. Senkin uhalla muistutamme, että erityisesti tiede- ja korkeakoulukentällä olisi paikallaan vetää käsijarrua. Yliopistoyhteisönä meidän tulee pystyä torppaamaan käärmeöljykauppiat ja kehittämään yhdessä kestäviä tapoja hyödyntää uutta teknologiaa.

Teknologiauskoisten tulevaisuuskuvin tekoäly korvaa ihmistyön viimeistään siirryttäessä suurista kielimalleista (LLM) kohti seuraavaa vaihetta ja suurten toimintamallien (LAM) läpimurtoa.

Myös yliopistomaailmassa uudet sovellukset **houkuttelevat helpottamaan** tutkijoiden, opettajien ja opiskelijoiden kasvavaa työkuormaa, vaikka samalla huoli kielimallien eettisestä käytöstä ja jokaisen turhan kuvan hiilijalanjäljestä kolkuttaa tiedostavan promptaajan omaatuntoa.

Uutisvirtaa ja median asiantuntijoita seuratessa itse kunkin valtaa helposti tunne, että tekoälyhypeen on päästävä mukaan, ettei vain tipahda kehityksen kelkasta. Tekoälypuheen deterministisestä pohjavireestä huolimatta kyseessä ei ole luonnonilmiö. Päinvastoin teknologian kehitykseen – ja käyttöönottoon – voi ja tulee pyrkiä vaikuttamaan, ja tässä myös viestinnän taitajilla on keskeinen rooli.

Tässä blogissa tarkastelemme kriittisesti **tekoälyn rantautumista yliopistomaailmaan** ja koitamme paikantaa tekoälyhopen ja vauhtipuheen ajattelun, oppimisen, tehostamisen ja ympäristön kuormituksen ristipaineessa yliopistolaisen arjessa.

Tekoälypuhe johtaa harhaan

Vaikka tutkijat koittavat pitää yllä käsittekuria ja puhua tekoälyn sijaan laajoista kielimalleista ja kuvageneraattoreista, huomiotaloudessa otsikoihin ja LinkedIn-postauksiin nousee yleensä nimenomaan *älykäs kone*.

Moni meistä mieltää, kenties populaarikulttuurin ja scifin ansiosta, tekoälyn ihmisälyn kaltaiseksi, puntaroivaksi ja ajattelevaksi toimijaksi. Vaikka arkipuheessa tekoäly ”ajattelee”, ”osaa” ja ”ymmärtää” ei koneella edelleenkään **filosofisessa mielessä ole mieltä** tai kokemuksia, eikä se kykene järkeilyyn.

Generatiivisen tekoälyn mallit tuottavat koulutusmateriaalinsa pohjalta todennäköisiä yhdistelmiä. Ne eivät *luo* uutta, eivätkä tuota tai yhdistele tietoa, vaan datamassaa, sanoja ja lauserakenteita.

Tampereen yliopiston professori **Henri Pirkkalaisen** kuvaus kielimallista näennäisen älykkäänä **”hyvänä arvauskoneena”** on oikein sopiva.

Kuvien kohdalla ymmärretään kenties paremmin välineiden luonne internetistä imuroimansa kuvaston *uusintajina*, jotka *peilaavat* yhteiskunnassa vallitsevia epäkohtia, tyypillisesti sukupuolittunutta ja pahimmillaan ihmisarvosta riisuttua (*dehumanized*) kuvastoa (Botha ym. 2024) eri ihmisryhmistä.

Avoimia kielimalleja käytetään paljon hakukoneen tavoin. Virheelliset hallusinoitut ”tiedot” ja visualisoinnit jäävät mieleen kummittelemaan ja levitessään alkavat elää omaa elämäänsä.

Onkin paikallaan pysähtyä miettimään, mihin suuntaan pelkoa lietsovalla, intoa puhkuvalla ja tehostamista huutavalla tekoälypuheella meitä oikeastaan viedään. Kaikessa hälinässä kiireen tunnusta ja tehostamisesta tulee helposti itseään ruokkiva ja hätiköityjä päätöksiä oikeuttava kehä.

Tekoäly ei tehosta ajattelua

Tiede- ja korkeakoulukentällä koitetaan pysyä mukana ajan koetuissa vaatimuksissa. Kiireessä ja paineessa opiskelijoiden houkutus **kirjoitusprosessin ulkoistamiseen** kasvaa, ja tutkijat ja opettajat koittavat ottaa haltuun uusia työkaluja niin oman työn tehostamiseen kuin luvattoman käytön **paljastamiseen**.

Avoimista lähteistä kerättyä aineistoa hyödyntävissä malleissa on heikosti edustettuna maksumuurien takana julkaistu tuorein akateeminen tutkimus. Lisäksi hallusinointi, tuttavallisemmin itsevarmasti puuta heinää *sepittäminen*, tekee tällaisten työkalujen käytöstä toistettavuuteen ja tutkittuihin faktoihin perustuvassa työssä käyttökelpotonta taikka vähintäänkin kyseenalaista.

Huolta herättää myös tekoälykoulutuksen ja työkalujen hankinta. Osaavatko yliopistot erottaa pätevät konsultit hypen aallonharjalla ratsastavista käärmeöljykauppiaista?

Toistaiseksi yllättävän vähän on keskusteltu siitä, *miksi* tutkija haluaisi ulkoistaa ajattelun koneelle.

Syynä voi olla kiire, joka määrittää tehokkuuteen puskevaa ja toisaalta hidastamisesta ja monipolkuisuudesta rankaisevaa aikaamme. Kun on tehtävä vähemmällä enemmän, laskee kynnyks ajattelun ulkoistamiselle – oli kyseessä sitten tutkijatohtori tai kandiopiskelija. Inhorealisti voisikin kysyä, miten tulevaisuuden professori eroaa pätevyydeltään fuksista, jos molemmat ulkoistavat ajattelunsa samalle palvelulle.

Opettajan korvaaminen tekoälyllä säästöjen saamiseksi kuulosta hölmöläisen peiton jatkamiselta, kun parempi ratkaisu olisi palkata riittävä määrä **henkilöstöä**.

Tutkimuksen ja asiantuntijatyön ja niihin valmistavan koulutuksen ytimessä on ajattelu ja uuden oppiminen. Oppimiseen, tiedon omaksumiseen ja kriittisen ajattelun kehittymiseen tarvitaan aikaa. Nykytutkimuksen valossa näitä prosesseja ei ymmärtäksemme voida parhaallakaan teknologialla erityisesti *nopeuttaa*. Huonolla niitä voidaan varmasti hidastaa.

Tekoälyjärjestelmien käytössä, kehittämisessä ja vaikutusten tarkastelussa ihmistieteiden tarjoama kriittinen näkökulma ei saa jäädä syrjään (Rajapinta, 2024).

Ajaako maapallon rajallinen kantokyky tekoälyhypeen nousukiidosta pakkolaskuun?

Näennäisen tehostamisen ohella kenties massiivisin elefantti huoneessa on kuitenkin tekoälyn suhde ympäristöön.

Ajassa, jossa planetaaristen rajojen vartijat suorastaan huutavat hidastamista (mm. Ripple et al. 2024), alati kasvavat tekoälyteollisuuden päästöt tuntuvat vahvasti virheinvestoinneilta saavutettuun hyötyyn nähden. Metsäteollisuuden taikka lentoliikenteeseen verrattuna internetin ilmastopäästöjä harvemmin mielletään

aineellisina – puhutaan jopa ”aineettomasta kasvusta”, vaikka **internetin päästöt** ylittävät jo lentoliikenteen päästöt.

Vuonna 2024 tekoälyteollisuuden hiilijalanjälki oli jo kasvanut niin suureksi, että jopa aikoinaan itsensä **kestäviksi viherpesseet Google, Microsoft** ja muut teknojätit **hylkäsivät ilmastoposiitiivisuutensa, hiilineutraalisuustavoitteensa ja suunnanneet katseensa ydinvoimaan tyydyttääkseen tekoälytuotteidensa** vaatiman valtavan energiatarpeen.

Suomella viileänä ja avarana maana on toki oma taloudellinen intressinsä toimia tällaisessa tilanteessa tekoälytuotannon datajätteen loppusijoituspaikkana, sillä onhan kestävästi käytetty tekoäly parempaa kuin kestävämmästä.

Kriittistä keskustelua tulisi viimeistään nyt käydä siitä, missä määrin työskentelyä kannattaa ulkoistaa tekoälylle, ainakaan silloin kun se olisi tehokkaampaa ja kestävämpää orgaanisen älyn voimin. Tässä yliopistot voivat reaktiivisuuden sijaan toimia suunnannäyttäjinä.

Nuppu Pelevina

Projektitutkija, Vaasan yliopisto, Suomen Akatemian rahoittama SYNTHETICA-hanke.
Väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto

Erkki Mervaala

Tutkija, Suomen ympäristökeskus

Kirjallisuus

Ball, P. (2024). AI Is the Black Mirror. Nautilus, 11.12.2024 https://nautil.us/ai-is-the-black-mirror-1169121/?utm_source=bluesky&utm_medium=organic-social

Bjork, C. (2024). Clones in the classroom: why universities must be wary of embracing AI-driven teaching tools. The Conversation, 19.9.2024. <https://theconversation.com/clones-in-the-classroom-why-universities-must-be-wary-of-embracing-ai-driven-teaching-tools-238977>

Botha, M., Love, J., Galbraith, H., & Pearson, A. (2024). Beyond White, Boy, and Blue: Exploring Prejudice and Dehumanization of Autistic People through Artificial Intelligence Generated Images. Preprint. Saatavilla: <https://doi.org/10.31219/osf.io/cxktf>

Freeman, J. (2024). New HEPI Policy Note finds more than half of students have used generative AI for help on assessments – but only 5% likely to be using AI to cheat. Higher Education Policy Institute (HEPI), 1.2.2024. <https://www.hepi.ac.uk/2024/02/01/new-hepi-policy-note-finds-more-than-half-of-students-have-used-generative-ai-for-help-on-assessments-but-only-5-likely-to-be-using-ai-to-cheat/>

Lawford, M (2024). The industry more damaging to the environment than airlines. The Telegraph, 30.5.2023 <https://www.telegraph.co.uk/business/2023/05/30/silicon-valley-data-giants-net-zero-sustainability-risk/>

Mazhar, M. (2024) Microsoft, Google and Amazon turn to nuclear energy to fuel the AI boom. CBC, 29.10.2024. <https://www.cbc.ca/radio/thecurrent/generative-ai-and-nuclear-energy-1.7362127>

Rajapinta (2024). Lausunto: Tekoälylainsäädännössä on varmistettava järjestelmien avoimuus. Rajapinta ry. <https://rajapinta.co/2024/12/05/lausunto-tekoalylainsaadannossa-on-varmistettava-jarjestelmien-avoimuus/>

Ripple, W. J., Wolf, C., Gregg, J. W., Rockström, J., Mann, M. E., Oreskes, N., Lenton, T. M., Rahmstorf, S., Newsome, T. M., Xu, C., Svenning, J.-C., Pereira, C. C., Law, B. E., & Crowther, T. W. (2024). The 2024 state of the climate report: Perilous times on planet Earth. BioScience, 74(12), 812–824. <https://doi.org/10.1093/biosci/biae087>

St. John, A. (2024). Google falling short of important climate target, cites electricity needs of AI. AP News, 2.7.2024. <https://apnews.com/article/climate-google-environmental-report-greenhouse-gases-emissions-3ccf95b9125831d66e676e811ece8a18>

YLE (2024). Kielimallimullistus koskee monen ihmisen arkea ja työelämää – voiko tekoälyyn luottaa? Puoli seitsemän, 11.12.2024.

ProBlogi

< Empatiakuilun äärellä

> Prologos ry:n kevätkokous ja Tiedekahvit 8.5.2025

Etsi sivustolta

ProBlogi

ProBlogissa on julkaistu vuodesta 2015 lähtien viestintää ja vuorovaikutusta eri näkökulmista käsitteleviä blogikirjoituksia. ProBlogit ovat tyyliltään tieteellistä artikkelitekstiä vapaamuotoisempia. Blogit voivat käsitellä esim. erilaisia viestinnän ja vuorovaikutuksen tutkimusaiheita, tieteenalan kytköksiä työelämään sekä tuoreita koulutusnäkökulmia.

ProBlogin toimituskunnan muodostaa Prologos ry:n johtokunta. Kirjoittajat ovat itse vastuussa tekstiensä sisällöistä.

Kuka tahansa voi tarjota tekstiään ProBlogiin! Kiinnostuitko? Ota yhteyttä **ProBlogin toimitussihteerin!**

Ota ProBlogi seurantaan sosiaalisessa mediassa!
#ProBlogi

Avainsanat

asiantuntijuus epävarmuus esiintyminen etäopetus gradupalkinto johtajuus
kiusaaminen konferenssi koulutus LOPS opettaja opettaminen opetus opiskelijat opiskelu
oppiminen palautteenanto podcast Prologos puheviestinnän opettaminen
puheviestintä retoriikka tapahtumat teknologiavälitteinen teknologiavälitteinen viestintä
tiede tiedeglögit tiedekahvit tutkimus Twitter työelämä työelämän
vuorovaikutus työelämätaidot verkko-opetus verkostoituminen viestinnän
yliopisto-opetus viestintä vuorotellen Vuorovaikutuksen tutkimuksen päivät
vuorovaikutus vuorovaikutusosaaminen
vuorovaikutusteko väitöskirja yhteisöllisyys äidinkieli ja kirjallisuus

Prologos ry
c/o Kieli- ja viestintätieteiden laitos / Viestintä
PL 35 (A)
40014 Jyväskylän yliopisto

Y-tunnus: 2058032-1

Laskutusosoite:
Prologos ry:n rahastonhoitaja
camilla.s.aarnio@jyu.fi

Toivomme saavamme laskut ensisijaisesti sähköisessä muodossa. Mikäli verkkolaskun lähettäminen ei ole mahdollista, ota yhteyttä rahastonhoitajaan.

Ota yhteyttä

Facebook

Twitter

Tietosuojaseloste ja evästeet

Yhdistyksen säännöt

(c) Prologos ry - Kuvat: Unsplash ja Pixabay - Verkkosivujen toteutus: Pasi Ikonen